

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะสื่อการแสดงสด (Performance Art) เป็นศิลปะที่พัฒนาขึ้นนอกเหนือจากจิตรศิลป์ (Fine Art) เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และการละคร เป็นต้น โดยมีความพยายามที่จะข้ามสื่อที่เป็นขอบเขตเหล่านี้ ศิลปะสื่อการแสดงสดนั้นยากที่จะนิยาม เพราะเป็นศิลปะที่มีการผสมผสานสื่อต่างๆ ทั้ง “การแสดง” (Performance) ตัวบท (Text) ดนตรี นาฏลีลา (Dance) ภาพยนตร์ และสื่อหลากหลายชนิด (Multimedia) และศิลปะนี้ก็หลีกเลี่ยงที่จะจัดประเภทและหมวดหมู่ เพื่อสร้างความพันทาง (Hybrid) ขึ้นมา ด้วยความที่พยายามที่จะไม่ตามขนบของจิตรศิลป์นี้เองที่ทำให้ศิลปะสื่อการแสดงสดปฏิเสธการเสนอภาพแทนของความจริงดังที่ศิลปะในอดีตได้กระทำไว้ หากกลับไปเน้นกระบวนการคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะที่ไม่คงทนถาวร มากกว่าที่จะเน้นผลงานที่เป็นศิลปวัตถุซึ่งเกี่ยวข้องกับพหุศาสตร์ศิลป์ อาจจะกล่าวได้ว่าศิลปะสื่อการแสดงสดให้ความสำคัญ กับเหตุการณ์/การกระทำในช่วงเวลานั้นมากกว่าผลผลิตของศิลปะ พร้อมกันนี้ก็ได้อธิบายขอบเขตไปสู่การกระทำ ในชีวิตประจำวันด้วย ส่งผลให้แนวโน้มที่จะทำการบันทึกผลงานศิลปะสื่อ การแสดงสดเก็บไว้เป็นหลักฐานก็อาจจะไม่มีความสำคัญมากนัก เพราะจะทำให้กลายเป็นศิลปวัตถุ ซึ่งสะท้อนศิลปะในระบบขนบจิตรศิลป์เดิมไป

ประเด็นที่ศิลปะสื่อการแสดงสดให้ความสนใจก็คือ ประเด็นความคิดทางการเมือง และสังคมที่บ่งบอก อัตลักษณ์ตัวตนต่างๆ ทั้งเรื่อง สตรีนิยม เพศที่สาม คนชายขอบทั้งหลาย ไม่เว้นแม้กระทั่ง การกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ผลงานบางชิ้นใช้ร่างกายของศิลปินเป็นเครื่องสำรวจและทดลองในการเสนอประเด็น ลักษณะเด่นของศิลปะสื่อการแสดงสด อีกประการหนึ่งก็คือความสด คือการกระทำ ที่เกิดขึ้น ณ ที่นั้น ในช่วงเวลานั้น จึงทำให้ประเด็นการตั้งคำถามถึงความเป็นศิลปะและการมีอยู่ชั่วขณะของความเป็นศิลปวัตถุมีการถกเถียงขึ้น รวมถึงคำถามในเรื่องพื้นที่และเวลาด้วย (Allain and Harvie, 2006: 182-184)

มาร์วิน คาร์ลสัน (Marvin Carlson) ได้กล่าวไว้ใน Performance Art: a Critical Introduction ว่าศิลปะสื่อการแสดงสด (Performance Art) เป็นศิลปะที่แตกต่างจากละครในแนวขนบ (Traditional Theatre) ซึ่งให้ความสำคัญกับการที่นักแสดงสวมบทบาท และเรื่องราวของผู้อื่น (Character in Dramatic Action) ตรงกันข้าม ศิลปะสื่อการแสดงสดกลับสนใจในการใช้ร่างกาย (Body) อัตชีวประวัติ (Autobiography) หรือประสบการณ์เฉพาะตัวของศิลปินเอง (Specific Experience) ผ่านกระบวนการของการแสดง (Process of Displaying) ผู้ผู้ชม เฉพาะอย่างยิ่งร่างกายเป็นสิ่งสำคัญหลักในการนำเสนอ โดยทั่วไปศิลปะสื่อการแสดงสดมักเป็น

การแสดงเดี่ยว ใช้ฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก (Props) เครื่องแต่งกาย (Costume) เพียงเล็กน้อย บางครั้งก็ใช้การเปลือยร่างกาย (Nudity) ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์การแสดง (Performance Situation) อีกประการหนึ่งศิลปะสื่อการแสดงสดเป็นศิลปะที่เด่นชัดในสังคมร่วมสมัย ซึ่งมุ่งนิยามสภาวะและพฤติกรรมของมนุษย์ จึงต้องเกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และภาษาศาสตร์ เป็นต้น พร้อมกับใช้ศาสตร์เหล่านี้เป็นคลังข้อมูลในการสร้างสรรค์ และพัฒนา เพื่อใช้สำรวจตัวตนของมนุษย์ในด้านต่างๆ ด้วย (Carlson, 1996: 6-8)

เมื่อประมวลจากคำจำกัดความที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ศิลปะสื่อการแสดงสดจึงเป็นศิลปะร่วมสมัยที่ใช้สื่อ วิธีการและวัสดุทางศิลปะแขนงต่างๆ เช่น ทัศนศิลป์ วรรณศิลป์ ดนตรี ฯลฯ รวมไปถึงการดึงเอาศาสตร์และองค์ความรู้หลากหลาย มาเป็นแรงบันดาลใจและวัตถุดิบ เพื่อเสนอสอดแทรกประเด็นความคิดทางสังคมโลกปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ เพศสภาพ (Gender) หรือแม้แต่เรื่องในชีวิตประจำวันก็ตาม ผ่านกิจกรรมการแสดงหรือสถานการณ์การแสดง มากกว่าที่จะใช้การแสดงและการกระทำออกเล่าเรื่องราวเหมือนกับศิลปะการแสดง (Performing Arts) อย่างละครเวทีหรือนาฏศิลป์ ศิลปะสื่อการแสดงสดนั้น เน้นการใช้ร่างกายและความสัมพันธ์ระหว่างผู้แสดงกับผู้ชมในการนำเสนอความคิด (Idea) และกระบวนทัศน์ (Paradigm) ด้วยการสร้างปฏิริยาการรับรู้อย่างฉับพลันต่อผู้ชมโดยตรง หรือให้ผู้ชมมีส่วนร่วม ตามบริบทของเวลาและสถานที่ของการแสดงนั้นๆ

เนื่องจากศิลปะสื่อการแสดงสดพัฒนามาจากศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) ของยุโรปและอเมริกา จนก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างในช่วงหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ตั้งแต่ ปลายทศวรรษที่ 60 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากศิลปะอนาคตนิยม (Futurism)^{*} คติดาตา (Dadaism)^{**} ลัทธิเหนือจริง (Surrealism)^{*} มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Art)^{**} ไปจนถึงกายศิลป์ (Body Art)^{***} และคติฉับพลัน

* ศิลปะที่ให้ความสนใจกับความงามแบบใหม่ ในโลกอุตสาหกรรม โดยเฉพาะความงามที่เกิดจากการทำงานของเครื่องจักรกล

** ศิลปะที่ต่อต้านการใช้เหตุผล ซึ่งนำไปสู่การทำลายล้าง และเป็นศิลปะที่เสียดสียั่วล้อระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นจนเป็นระเบียบแบบแผน

* ศิลปะซึ่งเชื่อในความจริงในระดับจิตไร้สำนึก และปฏิเสธ ความจริงในระดับเหตุผล

** ศิลปะซึ่งเน้นกระบวนความคิดมากกว่าคุณค่าและความงามของศิลปวัตถุ

*** ศิลปะที่ศิลปินนำร่างกาย และการเคลื่อนไหวร่างกายของตนเองมาเป็นเครื่องมือและวัตถุดิบ ในการนำเสนอประเด็นความคิด

(Happenings) ศิลปะสื่อการแสดงสดในฐานะที่อยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของศิลปะสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ บนฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พัฒนาสืบเนื่องมา จึงถือได้ว่าเป็นศิลปะที่มีลักษณะของการวิพากษ์ ต่อต้านแข็งขันความเป็นชนบ และมุ่งแสวงหาการสร้างสรรคสิ่งใหม่อยู่เสมอ ด้วยความพยายามที่จะเชื่อมโยงโลกของศิลปะเข้าหาชีวิตประจำวัน พร้อมกันนี้กระแสการประท้วงต่ออำนาจเผด็จการในรูปแบบต่างๆ ในช่วงปลายทศวรรษที่ 50 เรื่อยมาจนถึงทศวรรษที่ 60 ถึง 70 ไม่ว่าจะเป็นการรุกรานกบฏกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกของสหภาพโซเวียต หรือการเข้ามาของจักรวรรดินิยมอเมริกาที่ดี ล้วนแล้วเป็นการปลุกเร้าให้ศิลปะสื่อการแสดงสดสร้างพื้นที่และลงรากลึกมากยิ่งขึ้นในภูมิภาคยุโรปและอเมริกา

สำหรับประเทศไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลทางศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) จากตะวันตกเป็นระลอกใหญ่ ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคสงครามเย็น ระหว่างโลกเสรีนิยมภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา กับโลกคอมมิวนิสต์ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำก็ตาม ศิลปะสื่อการแสดงสดก็ไม่ได้พัฒนาสืบเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางศิลปะเหมือนกับในพื้นที่ต้นแบบ อย่างในยุโรป หรือในอเมริกา หากแต่รับนำเข้ามาและพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ในช่วง 30 กว่าปี เท่านั้น ในช่วงก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ปัจจุบันนี้มีศิลปินและกลุ่มศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานของตนในรูปแบบศิลปะสื่อการแสดงสดเป็นจำนวนมาก ศิลปินที่เป็นหลักและพอจะเป็นที่รู้จัก เช่น จุมพล อภิสุข กมล เผ่าสวัสดิ์ วสันต์ สิทธิเขตต์ จิตติมา ผลเสวก ไพศาล เปลี่ยนบางช้าง มงคล เปลี่ยนบางช้าง ไมเคิล เขาวนาศัย โฆสิต จันทราทิพย์ มนตรี เต็มสมบัติ สมพงษ์ ทวี และกลุ่มอุกกาบาต เป็นต้น ปัจจุบันเป็นที่สังเกตว่าศิลปะสาขานี้กำลังเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณชนในวงกว้างมากขึ้น

เท่าที่ปรากฏในประเทศไทยก็ยังไม่เห็นหลักสูตรการเรียนการสอนด้านศิลปะแขนงนี้ จะมีก็แต่เพียงการกล่าวถึงหรือทดลองปฏิบัติเป็นหัวข้อให้ศึกษาในบางรายวิชาเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาศิลปะสื่อการแสดงสด ในเชิงประวัติพัฒนาการ และเชิงการวิเคราะห์ก็ยังมีอยู่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปของบทความตามนิตยสารหรือวารสารทางวิชาการ ซึ่งวิเคราะห์โดยศิลปิน นักวิชาการและนักวิจารณ์ศิลปะ นอกจากบทความวิจารณ์ทัศนศิลป์ร่วมสมัยและศิลปะสื่อการแสดงสดของ ถนอม ช่างดี ที่แสดงความคิดเห็นอย่างสม่าเสมอต่อเนื้อเรื่องแล้ว ผลงานการศึกษาที่โดดเด่นมีการรวบรวมข้อมูลบันทึกไว้อย่างชัดเจน เป็นผลงานบทความ การศึกษาศิลปะสื่อการแสดงสดในเทศกาลศิลปะสื่อการแสดงสดนานาชาติเอเชียโทเปีย (ASIATOPIA) ซึ่งจัดขึ้นในไทยทุกเกือบทุกปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ของ ธนาวิ โชติประดิษฐ์ นักวิจารณ์อิสระ

ศิลปะซึ่งเน้นความบังเอิญของความหมายในเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นและดำเนินอยู่ โดยมักจะใช้พื้นที่การแสดงนอกเหนือจากพื้นที่ศิลปะ เป็นพื้นที่ในชีวิตจริงเป็นสำคัญ

ในหัวข้อ "Observing ASIATOPIA (1998-2004)" ปรากฏในเอกสารสัมมนาศิลปะสื่อการแสดงสดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งแรก (SEAPAS) ในเทศกาลเอเชียโตเปียครั้งที่ 7 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ผลงานของศิลปินในเทศกาลดังกล่าวในช่วง พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2547 จากข้อสังเกตทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทยยังขาดการศึกษาค้นคว้า พัฒนา อย่างจริงจัง ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ยังผลให้ เนื้อหา ความคิด ผลงานของศิลปิน ความหลากหลายของกลุ่มก้อน การจัดรูปแบบการเสนอผลงาน กระบวนการวิจารณ์ผลงาน การจัดเก็บบันทึกเรียบเรียงข้อมูล หรือแม้กระทั่งกลุ่มของผู้ชม มีข้อจำกัดยิ่งไปกว่านั้นภาพลักษณ์ของศิลปะแขนงในสังคมไทยนี้ยังคงดูเหมือนเป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวการเรียกร้องต่อสู้ทางการเมืองไปเสียอีก ทั้งที่ความจริงแล้วศิลปะสื่อการแสดงสดมีความสัมพันธ์กับเรื่องทุกอย่างแม้ในชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในสังคมร่วมสมัย ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงใคร่ที่จะศึกษาวิจัยในเรื่อง "ศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทย" ในเชิงประวัติและพัฒนาการ มีการจัดทำข้อมูลให้เป็นหลักฐานบันทึกทางการศึกษาเบื้องต้น เป็นการศึกษา นำร่องสำหรับผู้ ที่สนใจให้มีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป มีการศึกษาวิเคราะห์ ตีความ แนวความคิด วิธีการคิด และการนำเสนอของศิลปิน พร้อมทั้งพิจารณาถึงลักษณะของศิลปะการแสดงหรือศิลปะการละคร ที่อยู่ในศิลปะการแสดงสด รวมไปถึงการประเมินสถานภาพของศิลปะแขนงนี้ในประเทศไทยด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทยเบื้องต้นให้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
2. เพื่อวิเคราะห์แนวความคิด กระบวนการความคิด และรูปแบบการนำเสนอของศิลปิน และกลุ่มศิลปินศิลปะสื่อการแสดงสดที่สำคัญในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาสถานภาพ บทบาทหน้าที่ของศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาประวัติและพัฒนาการของศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทย โดยศึกษาบริบทสังคมไทยช่วงก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นช่วงศิลปะสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลแพร่กระจายในหมู่คนหนุ่มสาวชนชั้นปัญญาชนของสังคม ในส่วนของการวิเคราะห์ผลงานนั้น เป็นการวิเคราะห์ ถอดรหัส ตีความ แนวความคิด กระบวนการคิด และการนำเสนอของศิลปินที่สำคัญได้แก่ จิตติมา ผลเสวก จุมพล อภิสุข ไพศาล เปลี่ยนบางช้าง วสันต์ สิทธิเขตต์ สุนทร มีศรี และอุทิศ อติมานะ โดยจะพิจารณาว่าความคิดและตัวผลงานมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ในลำดับสุดท้าย จะทำการศึกษาประเมินสถานภาพ ความสำคัญของศิลปะสื่อการแสดงสดว่ามีหน้าที่อะไรในสังคมไทย และหน้าที่ดังกล่าวมีมากน้อยเพียงใด

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. สำหรับการแปล และบัญญัติชื่อเป็นภาษาไทยของศัพท์ที่กล่าวถึงลัทธิและสกุลทางศิลปะต่างๆ รวมทั้งศัพท์ทางศิลปะ ผู้ศึกษาจะขอใช้ตามที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดไว้ หากศัพท์ใดราชบัณฑิตยสถานยังไม่ได้กำหนดผู้ศึกษาจะขอใช้ตามที่นักวิชาการศิลปะและศิลปินส่วนใหญ่เป็นผู้บัญญัติร่วมกัน เพื่อสะดวกต่อการทำความเข้าใจ

2. เนื่องจากปัจจุบันนี้ มีศิลปินสื่อการแสดงสดเป็นจำนวนมากพอสมควร โดยเฉพาะศิลปินรุ่นใหม่ หากแต่ความต่อเนื่องยาวนานในการทำงานศิลปะของศิลปินเหล่านี้ ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่เด่นชัดยังมีไม่มากนัก การศึกษาเรื่องศิลปะสื่อการแสดงสดนี้ จึงมุ่งเป้าหมายไปยังศิลปิน และกลุ่มศิลปิน ที่สำคัญ ซึ่งคงทำงานอย่างสม่ำเสมอ นำมาศึกษาเป็นตัวอย่างแทนภาพรวมของศิลปะสื่อการแสดงสดในไทย

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลนับตั้งแต่มีกิจกรรมการแสดงศิลปะสื่อการแสดงสดเกิดขึ้นในประเทศ แต่เหตุที่ศิลปะสื่อการแสดงสดนั้นเน้นคุณค่าความสดของการแสดง เมื่อการแสดงเสร็จสิ้นลงก็ถือว่าการนำเสนอผลงานได้จบสิ้นลงไปแล้ว การวิเคราะห์ผลงานของศิลปินจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยจากการสืบค้นข้อมูลย้อนหลังก่อนหน้าที่จะมีการศึกษานี้ ในลักษณะของการสัมภาษณ์ การวิจารณ์และการอ้างอิง กล่าวถึงปรากฏการณ์การแสดงในข้อเขียนต่างๆ หรือการบันทึกการแสดงไว้ในสื่อต่างๆ เช่น วิดิทัศน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะสื่อการแสดงสดก็ไม่สามารถที่จะไล่ตามทันการสร้างสรรค์ของตัวศิลปะประเภทนี้เอง เพราะมีการสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา จะทำได้ก็เพียงการเสนอภาพรวมของตัวศิลปะในช่วงแรกเริ่มถึงปัจจุบันเท่านั้น และเป็นเช่นเดียวกับศิลปะแขนงต่างๆ ที่มักมีปัญหาเรื่อง การบันทึกและการจัดเก็บ เพราะส่วนใหญ่ศิลปินไทยมักไม่ค่อยเก็บและบันทึกประวัติผลงานของตนไว้อย่างเป็นระบบ แม้กระทั่งการสัมภาษณ์เองในบางครั้งศิลปินก็อาจให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนได้เช่นกัน การศึกษาศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทยจึงอาจประสบปัญหาในเรื่องการศึกษาและการบันทึกข้อมูลบ้าง ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะพยายามรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ภาพของศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทยเป็นรูปเป็นร่างขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. คำว่า Performance Art นั้น ได้มีนักวิชาการและนักวิจารณ์ศิลปะ แปล บัญญัตินิยามออกมาเป็นคำว่าศิลปะแสดงบ้าง ศิลปะการแสดงสดบ้าง ศิลปะสื่อการแสดงสดบ้าง ตามอรรถาธิบายเนื่องจากศิลปะแขนงนี้กำลังเป็นที่นิยมในหมู่นักศิลปินร่วมสมัย แม้ว่าจะเข้ามาสู่ประเทศไทยกว่า 30 ปี แล้ว แต่ก็ยังไม่มีผู้รู้ในทางศิลปะบัญญัติศัพท์นี้เพื่อใช้ร่วมกัน และด้วยความที่ศิลปะแขนงนี้เน้นการสื่อความด้วยการแสดงสดหรือความสดของการแสดงแม้จะมีการบันทึกการแสดงนั้นๆ ไว้

ด้วยเทคโนโลยีการบันทึกต่างๆ ก็ตาม แต่ความสมบูรณ์ของคุณค่า ความหมาย ปฏิกริยาของผู้ชม และบรรยากาศของการแสดง เปรียบเทียบไม่ได้แม้แต่บ่อยกับช่วงเวลาที่มีการแสดงนั้นกำลังเกิดขึ้น และดำเนินไป ดังนั้นในการศึกษานี้ผู้ศึกษาเห็นว่า คำว่า "ศิลปะสื่อการแสดงสด" ซึ่งเป็นคำที่ ธนาวิ โชติประดิษฐ์ นักเขียนและนักวิจารณ์อิสระใช้ในการเขียนบทความเรื่อง "สังเกตการณ์เอเชีย โทเปีย (2541-2547)" ใน การวิจารณ์ทัศนศิลป์: ข้อคิดนักวิจารณ์ไทย ซึ่งเรียบเรียงคัดย่อมาจาก "Observing ASIATOPIA (1998-2004)" ใน 7th ASIATOPIA, 2005 ABD First S.E. Asia Performance Art Symposium (SEAPAS) 24-27 November 2005 Bangkok Thailand น่าจะเป็นคำที่ตรงและชัดเจนกับความหมายเดิมในภาษาอังกฤษมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงขอใช้คำว่า "ศิลปะสื่อการแสดงสด" ในการศึกษานี้

2. การแสดง (Performance) มีความหมายกว้าง นอกจากจะมีความหมายที่ใช้แทนศิลปะสื่อการแสดงสดกับกายศิลป์และหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกทางสังคมในชีวิตประจำวันแล้วยังหมายถึงการเสนออะไรก็ตาม ที่เป็นเหตุการณ์สดต่อหน้าผู้ชม ด้วยการให้รูปแบบของศิลปะการแสดงในลักษณะที่แตกต่างกันไป แต่จะเน้นที่การดำเนินไปของการแสดงที่เป็นปัจจุบันขณะและการปรากฏตัวเบื้องหน้าผู้ชมของผู้แสดง อีกทั้งยังครอบคลุมความถึงศิลปะแบบใหม่ที่พยายามแหกขนบของศิลปะการแสดงแบบเดิม อย่างละครเวที เป็นต้น ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาจะขอใช้คำว่า "การแสดง" แทนการแสดงของศิลปะสื่อการแสดงสด เพื่อกันความสัมพันธ์กับการแสดงโดยทั่วไป

3. ความสด (Liveness) เป็นลักษณะเฉพาะของการแสดงสด เพื่อบ่งบอกว่าการแสดงกำลังเกิดขึ้น ณ เวลาและสถานที่ ที่เป็นจริงและเป็นปัจจุบัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ เป็นลักษณะที่มีนัยยะทางสังคม เพราะเป็นการปฏิสัมพันธ์กันซึ่งหน้า ดำเนินไปอย่างฉับพลัน ระหว่างนักแสดงและผู้ชม โดยไม่อาจคาดการณ์หรือย้อนกลับไปได้แก้ไขสิ่งใดได้ ทำให้สามารถสร้างความหมายและกระบวนการของการแสดงให้มีความไหลเลื่อนแปรเปลี่ยนไปได้

4. วาทกรรม (Discoures) เป็นการใช้ตามความหมายของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักคิดชาวฝรั่งเศส หมายถึงความรู้ที่ถูกประกอบสร้างโดยการบงการและการปฏิบัติการของอำนาจ ซึ่งแทรกซึมอยู่ในทุกระดับของสังคม จนได้รับการนิยามว่าเป็นความจริง และความรู้ที่ที่มีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขบริบททางสังคมตามมิติประวัติศาสตร์ของช่วงเวลานั้น (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552: 60)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีการศึกษานันทิกศิลปะสื่อการแสดงสดที่สำคัญในประเทศไทย ในเชิงประวัติ และพัฒนาการเป็นลายลักษณ์อักษร

2. แนวคิด กระบวนทัศน์ และวิธีการนำเสนอของศิลปินได้รับการเผยแพร่ และได้รับการอธิบายเชื่อมโยงสู่สาธารณชนในวงกว้าง

3. ได้ทราบถึงความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของศิลปะสื่อการแสดงสดที่มีต่อสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในมิติด้านประวัติ พัฒนาการของศิลปะสื่อการแสดงสดในประเทศไทย การวิเคราะห์ความหมาย คุณค่า บทบาทหน้าที่ของศิลปะดังกล่าว โดยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ และภัณฑารักษ์สำคัญๆ และจากเอกสาร ตำรา บทความ สื่อบันทึกการแสดง ที่กล่าวถึงศิลปะสื่อการแสดงสดทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ในการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาจะใช้การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างคำถามกำหนดไว้แล้ว (Formal Interview) สำหรับการวิเคราะห์แนวคิด ผลงานของศิลปิน ผู้ศึกษาจะใช้ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ในการให้ความหมายของภาษา วัฒนธรรม และสิ่งต่างๆ ในสังคม การวิเคราะห์ความสอดคล้องของแนวคิด กระบวนการคิด และการนำเสนอผลงานของศิลปิน จะนำไปสู่แนวทางประเมินความสำคัญ บทบาทหน้าที่ของศิลปะแขนงนี้ที่มีต่อสังคมไทย

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

1. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งจากเอกสาร ตำราและจากการสัมภาษณ์
2. ศึกษาทฤษฎีที่ต้องนำมาวิเคราะห์สำหรับการวิจัย
3. วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูล
4. เรียบเรียงข้อมูล
5. สรุปและรายงานผลการวิจัย